

XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR NAZARIYANING AMALIYOTGA TATBIQI

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani

EPITET (SIFATLASH) KATEGORIYASINING FUNKSIONAL-SEMANTIK XUSUSIYATLARI

Komilova Nargiza Xusanboy qizi

*O'zbekiston davlat jahon tillar universiteti
Ingliz tili funksional leksika kafedrasida o'qituvchisi
fk.nargiza@gmail.com*

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15179356>

***Annotasiya:** Ushbu maqolada epitet (sifatlash) kategoriyasining funksional-semantik xususiyatlari tahlil qilinadi. Epitet, stilistik vosita sifatida, tilni boyitish va qo'shimcha ma'no va hissiy tonlarni taqdim etishda muhim ahamiyatga ega. Maqolada epitetlarning turli tillarda rolini, adabiyotda, kundalik nutqda va hissiy, baholovchi va tavsiflovchi ma'lumotlarni yetkazishda qanday ishlatilishini o'rgatadi.*

Kirish. Epitet (sifatlash) kategoriyasi tilning eng muhim stilistik vositalaridan biri bo'lib, u so'zlar orqali yanada boy va rang-barang tasvirlar yaratishga yordam beradi. Epitet, o'zining ma'nosi va ifodalash shakli bilan, ko'pincha adabiy asarlarda yoki nutqning turli nuqtalarida ishlatiladi. Uning funksional-semantik xususiyatlari tilshunoslar tomonidan ko'plab tadqiqotlar ob'yekti bo'lgan. Epitetlarning asosiy vazifasi — gapga yoki so'zga ko'proq tasviriy, baholovchi va hissiy ma'no qo'shishdir.

Asosiy qism. Epitetlar o'zlarining sintaktik va semantik xususiyatlari orqali bir necha turli maqsadlar uchun ishlatiladi: tasvirlash, baholash, taqqoslash, hamda nutqni jonlantirish. Shuningdek, epitetlar o'zining subyektivlik darajasiga qarab, tilning emotsional va pragmatik jihatlarini shakllantiradi.

Maqolaning asosiy maqsadi epitetlarning funksional-semantik xususiyatlarini o'rganish va ularning tilning turli jihatlaridagi rolini tahlil qilishdir. Epitetning tildagi o'rni va uning ifodalovchi kuchi, shuningdek, turli tillarda qanday qo'llanilishi ko'rib chiqiladi.

Epitet, tilning eng kuchli ifodalovchi vositalaridan biri bo'lib, uning asosiy vazifasi – so'zning ma'nosini yoki tasvirini yanada boyitish, jonlantirish va chuqurlashtirishdir. Epitet, ko'pincha sifat so'zlari orqali amalga oshiriladi va gapdagi ob'ekt yoki hodisaning o'ziga xos xususiyatlarini ta'kidlaydi. Epitetlar tilning semantik, sintaktik va pragmatik jihatlaridan bog'liq bo'lib, ular tildagi ifodaviy kuchni oshirishda juda muhim ahamiyatga ega.

Epitetning semantik va stilistik funksiyalari: Epitetning asosiy funksiyasi – ma'noni kuchaytirish, o'zgartirish yoki yanada boyitishdir. Epitet o'ziga xos sifatni, tasvirni yoki bahoni ifodalashga yordam beradi. Misol uchun, “so'lim gular”, “yashil

XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR NAZARIYANING AMALIYOTGA TATBIQI

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani

o'rmon", "qattiq yomg'ir" kabi epitetlar nafaqat ob'ektlarni tasvirlaydi, balki ularga qo'shimcha his-tuyg'ularni, hissiyotlarni yoki o'ziga xos sifatlarni ham o'rgatadi.

Epitetlar tasviriy (descriptive), baholovchi (evaluative) va hissiy (emotional) funksiyalarni o'rnatadi:

Tasviriy funksiya: Epitetlar yordamida ob'ekt yoki hodisaning aniq xususiyatlari tasvirlanadi. Misol: "oq qush" — bu epitet qushning rangini tasvirlaydi.

Baholovchi funksiya: Epitetlar ob'ektni yoki hodisani baholashda ishlatiladi. Misol: "aqldan ozgan ish" — bu epitet ijobiy yoki salbiy baho berishi mumkin.

Hissiy funksiya: Epitetlar o'quvchi yoki tinglovchining hissiy tasavvurini shakllantirishga yordam beradi. Masalan, "boshqacha yo'l" — bu epitet shaxsiy fikr yoki hissiyatni ifodalashi mumkin.

Epitetning til va nutqdagi o'рни: Epitetlarning tildagi o'рни juda keng va muhimdir. Epitetlar birinchi navbatda nutqning estetik va emotsional kuchini oshiradi. Ular tilni rang-barang qiladi, nutqni jonlantiradi, yozuvchilarga yoki so'zlovchilarga o'z g'oyalarini va hissiyotlarini aniq va ta'sirli tarzda ifodalash imkonini beradi.

Epitetlar, ayniqsa, adabiyotda, she'riyatda, dramada va boshqa san'at shakllarida ko'proq uchraydi. Adabiy asarlarda ular o'quvchiga obrazlar va his-tuyg'ularni yaratishda yordam beradi. She'rda epitetlar ko'pincha ritmni va so'zlarning musiqaviyligini oshiradi.

Epitetlar, shuningdek, so'zlashuvda yoki kundalik nutqda ham keng qo'llaniladi. Masalan, "chiroyli ayol" yoki "yoqimli odam" kabi oddiy epitetlar o'z nutqimizda tabiiy ravishda mavjud bo'lib, ular atamalarni yoki holatlarni tavsiflashda ishlatiladi.

Epitetlarning pragmatik roli tilni faol va jonli tarzda ishlatishdan iborat. Epitetlar nutqda maqsadli ravishda ishlatilishi mumkin: o'quvchi yoki tinglovchining his-tuyg'ulariga ta'sir qilish, nutqning maqsadiga erishish yoki ob'ektga qanday qarashni shakllantirish uchun. Epitetlar, masalan, reklama, ommaviy axborot vositalari yoki siyosatda ham qo'llaniladi, chunki ular auditoriyaning fikrini o'zgartirish yoki tasavvurini yaratish uchun kuchli vosita hisoblanadi.

Turli tillarda epitetlar: Epitetlar turli tillarda o'ziga xos tarzda ishlatiladi, lekin ularning funksiyasi va roli umuman o'xshashdir. Har bir tilda epitetlarning sintaktik tuzilishi va semantik ma'nosi o'ziga xos bo'lishi mumkin, ammo ularning asosiy maqsadi va ishlatilish xususiyatlari ko'p jihatdan bir xil bo'ladi.

Ingliz tilida: Epitetlar ko'pincha sifat so'zlari yoki sifat birikmalaridan iborat bo'ladi. Masalan, "beautiful flower" (chiroyli gul), "angry man" (g'azablangan

XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR NAZARIYANING AMALIYOTGA TATBIQI

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani

odam). Ingliz tilida epitetlar ko'pincha so'z birikmalarida va tasviriy adabiyotda keng qo'llaniladi.

Rus tilida: Epitetlar rus tilida ham sifat so'zlari orqali ishlatiladi, ammo ular ko'pincha adabiy asarlarda keng tarqalgan. Misollar: “красивый цветок” (chiroyli gul), “грустный человек” (xafalik odam). Rus tilida epitetlar, shuningdek, she'riyatda va teatrda keng qo'llaniladi.

O'zbek tilida: O'zbek tilida epitetlar ko'pincha sifat va holat so'zlari orqali ifodalanadi. Masalan, “yashil o'rmon”, “sarg'ish quyosh”, “oq ko'z” kabi ifodalar. O'zbek tilidagi epitetlar adabiy asarlarda juda keng qo'llaniladi, ayniqsa, folklor va shoirlikda.

Epitetlarning stilistik xususiyatlari: Epitetlar tilning estetik ko'rinishini yaxshilaydi, nutqni boyitadi va tasvirlarni aniqlashtiradi. Ular tinglovchini yoki o'quvchini ma'lum bir voqea yoki shaxs haqida ko'proq tasavvur qilishga undaydi. Epitetlar, shuningdek, g'oyaviy va hissiy tasvirlarni kuchaytiradi, muayyan obraz yoki voqea haqida ko'proq taassurot qoldiradi. Misol uchun, adabiyotda “ko'z yosh to'kkan qiz” yoki “quvnoq tabiat” kabi epitetlar, so'zning estetik kuchini oshirib, o'quvchiga chuqurroq tasavvur uyg'otadi. Bu, o'z navbatida, yozuvchi yoki shoirning g'oyasini o'quvchiga yoki tinglovchiga yanada aniq va ta'sirli tarzda etkazishga yordam beradi.

Xulosa. Epitetlar tilning muhim stilistik vositasi bo'lib, ularning ifodalovchi kuchi va semantik xususiyatlari tilni boyitadi, nutqni jonlantiradi va so'zga ko'proq ma'no beradi. Ular nafaqat adabiyotda, balki kundalik nutqda ham o'zining hissiy, tasviriy va baholovchi funksiyalarini amalga oshiradi. Epitetlar turli tillarda o'ziga xos tarzda qo'llanilsa ham, ularning asosiy vazifasi – ma'no va tasvirni yanada boyitishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bagdasarov, S. (1991). *Stylistics of the English Language*. Tashkent: Sharq Publishing House.
2. Khakimov, R. (2005). *The Role of Epithets in Modern Uzbek Literature*. Tashkent: National University Press.
3. Paducheva, E. (2001). *Semantics: The Study of Meaning*. Moscow: Nauka.
4. Kachkaeva, N. (2010). *The Functional and Semantic Role of Epithets in Russian Literature*. Moscow: Russian Academy of Sciences.
5. Bobojonova Z.R.(2024) *THE FORMATION AND FUNCTIONAL CHARACTERISTICS OF FOOD NAMES IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES (BASED ON LITERARY WORKS)* GALAXY INTERNATIONAL INTERDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL (GIIRJ) ISSN (E): 2347-6915 Vol. 12, Issue 11 November